

Joc și joacă

Jocul și joaca sunt teme foarte des întâlnite în viața cotidiană, iar ele reflectă o anumită tendință a omului spre socializare. Jocul este ca generalitate mai strict, de aceea el prezintă reguli, unele trebuie respectate, iar altele sunt menite să fie încălcate. Astfel apare dorința oricărei ființe umane de a depăși ceea ce este normal, de a depăși pe alții și de a se depăși pe sine, o tendință spre perfecțiune, ca țel principal al vieții. Mediocritatea este pentru cei slabi, de aceea omul a inventat competiția ca modalitate de afirmare.

Joaca este o formă de manifestare întâlnită la copii, care încearcă să scape de rutină cu ajutorul imaginației. Aceștia încalcă toate regulile impuse de rațiune, de natură, de tot ceea ce este realizabil, prin crearea unor personaje supranaturale pe care le comandă sau în locul cărora se pun chiar ei, impunând viziunea lor despre viață. Joaca se întâlnește de cele mai multe ori în poezii cu conținut destinat unei anumite categorii de vârstă: copilăria, dar și în proza care vizează experiențele și fazele formării caracterului unui personaj, de la vârstele cele mai fragede.

Ion Creangă a surprins în capodopera sa "Amintiri din copilărie", toate fețele personajului Nică, acel copil din Humulești, care da dovadă de inconștiență și naivitate puerilă, ca atunci când a furat pupăza din tei, crezând că va dormi mai mult dimineața. Când s-a văzut încolțit, s-a dus cu pupăza în târg, s-o vândă. Încă odată dovada naivității, când moșul care părea interesat de cumpărarea pupezei, i-a cerut-o copilului "să o caute de ouă". Apare aici și o relizare a situației atunci când Nică află că moșul îl cunoștea pe tatăl său, ba chiar îl văzuse prin târg în ziua aceea.

"La cireșe" este o întâmplare haioasă, în care se observă cât de copil era fiul Smarandei, alergând-o pe mătușa Mărioara prin toată grădina, nimicind cânepa de acolo. Nică a luat bătaie de la tatăl său pentru daunele provocate, dar nu a înțeles nimic din ce i s-a întâmplat, în afară de faptul că și-a creat un reflex normal care-i spunea să nu repete fapta; ca dovadă, când a fost cazat la Irinuca, împreună cu prietenul său Dumitru a reușit în foarte scurt timp să

dărăme casa femeii, din plictiseală. Frica intervine în comportarea copiilor, speriați și așa de modul ostil în care i-a primit școala, iar aceștia fug cu pluta pe Bistrița, până în Borca la fratele lui Dumitru, Vasile. De acolo ei pleacă spre casă cu doi plăieși călări, însă natura îi prinde din urmă și îi pedepsește, schimbând starea vremii brusc. Cei doi au conștientizat ce au făcut mai mult sau mai puțin, însă nu au fost foarte afectați de cele întâmplate: "Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cântec, strângând viorele și toporași de pe lângă plaiu, și mergeam tot zburdând și hârjonindu-ne, de parcă nu eram noi râioșii din Broșteni, care făcusem atâta bucurie la casa Irinucăi."

Romanul lui Ionel Teodoreanu, "La Medeleni", vine cu un alt tip de joacă, modern, mult mai ficțional, întâlnit la Dănuț, singurul băiat al familiei Deleanu, care folosea imaginația când își închidea ochii pentru a se face pe sine eroul oricărei situații: "Închizând ochii, Dănuț deschise turbinca lui Ivan..."

...Dănuț e pașă sau sultan: n-are a face! Capul e înfășurat într-un turban de subt care răsar două musteți ca două iatagane și o păreche de ochi firoși...Doi colți lungi ies prin gură rânjind. Colții sunt împrumutați de la un strigoii!...

Sultanul Dănuț era așa de înspăimântător, încât Dănuț deschise ochii și se răsuci pe-o coastă(ceea ce ne spune că el nu dormea, pentru ca toate aceste să fi fost un vis, ci avea fantezii ce el însuși, ca mare erou)...Din odaia fetițelor s-auzea glasul Olguței. Dănuț închise ochii cu mânie!

...Sultanul stă pe un tron de aur. De-a dreapta și de-a stânga, două arăpoaice, cu dinți ca frișca pe crema de cafea, flutură mari evantalii colorate. La picioarele tronului se-nșiră mii de turbane aplecate până la pământ. Toți se închină sultanului. Numai doi harapi goi, negri și buzați, cu părul des și creț ca icrele negre, stau drepti și-așteaptă cu mâna pe securi. Nimeni nu vorbește. Sultanul ridică un deget... Răsare un armăsar care tresaltă și rânjește... Sultanul face un semn... Harapii înoadă cozile Monicăi de coada armăsarului... Monica mușcă dintr-o caisă. Nu-i pasă! Lasă că-i arată el sultanul!...O sută de mii de harapnice s-abat asupra calului...

Harapii o înșfacă pe Olguța. Olguța dă din picioare și se strâmbă la sultan. Așa! Bine!... Harapul ridică securea... Olguța e speriată... N-are pe nimeni s-o apere decât pe fratele ei Dănuț... Și-ntr-adevăr, în fruntea unei oști, ca Mihai Viteazul, vine Dănuț, ucide pe sultan și pe harapi-turbanele fug- și scapă de la moarte pe Olguța și pe Monica. Olguța și Monica îngenuncheauă și-i sărută mânilor. El le ia pe șea și pornește, și pornește...". Dănuț se înfrânge pe sine și tot el este eroul, ceea ce demonstrează infanțilitatea acestuia și tendința lui de a încălca toate regulile impuse de normal, și de a crea unele noi, ale lui personale, cu parametri stabiliți de el.

În poemul "După melci", a scriitorului Ion Barbu, apare o nouă formă de manifestare a copilului neștiutor, care intervine în natură, însușindu-și rolul de solomonar. Natura este neiertătoare și nu ține cont de vârstă, iar copilul, care încearcă să forțeze destinul, ajunge la un sentiment de vinovăție, iar momentul remușcării este urmat de înțelegere, de o revelație. Se străduiește să umple golul lăsat, dar este neputincios, nepregătit, nu are calificarea necesară. Joaca aceasta nevinovată, prin intermediul descântecului, devine una tragică, dar tot răul este spre bine, experiența tragică fiind transformată într-o experiență de cunoaștere, care duce la maturizarea copilului.

Textul prezintă numeroase elemente fabuloase și personaje din mitologia autohtonă sau a copiilor: moș Ene, baba Dochia, Păresemi etc. Intervin aici și superstițiile care circulă printre copii de anumite vârste:jocul umbrelor reprezintă monștrii înspăimântători, vifornițe, și vorba auzită:"Viu îmi adusei aminte

*Ce-auzisem înainte,
De o noapte între toate
Urgisită,
Când, pe coate,
Guri spurcate
Suflă vânt
Să dărâme
Din pământ...
Când, pe-un sloi, rupând din pită,
Baba Dochia-nvălită*

*Cu opt sărici
Stă covrig,
Stă, înghite
Și sughite
Și se vaicăără
De frig,
-Hei, e noapte-aceea poate!"*

Mihail Sadoveanu are un alt stil, el surprinde în câteva din operele sale jocul unor personaje cu destinul, cu viața și cu pericolul. Astfel în romanul "Baltagul", prozatorul prezintă lupta Vitoriei și a fiului ei cu destinul crunt pe care-l înfruntă mergând pe drumul cel din urmă al lui Nechifor Lipan.

În romanul "Frații Jderi", se întâlnește de nenumărate ori, ca o rutină, jocul cu viața și cu pericolul. Atât Ionuț, cât și frații săi, Ștefan și ceilalți de la curtea domnească, trăiesc întâmplări periculoase la ficare luptă a lor cu tâlharii sau cu turcii lui Mehmet.

Ionuț se afirmă când îl protejează pe Alexandrel vodă de atacatorii lioveni și atunci când apără grajdurile domnești cot la cot cu străjerii și cu fratele său, Simion al doilea comis, de Gogolea și Moșul Ilia Alapin sau Ilia chiorul.

Adevăratul pericol pentru Ionuț este însă acela reprezentat de cetatea lui Suleiman-Beg, care o răpise pe jupânița Nasta, de care eroul nostru era îndrăgostit. Acesta pleacă singur în căutarea ei și este prins de tatăl său și de frații săi care-l ajută să pătrundă în cetate și să-l omoare pe pașă. Ionuț știa ce pericol poate reprezenta această aventură pentru el, ceea ce face obiectul deosebirii dintre joc și joacă, în joc cunoscându-se limitele, consecințele, șansele, în joacă acestea fiind doar niște detalii nesemnificative, care pot fi stabilite pe loc.

"Jocul este luptă, hazard, simulacru sau vârtej amețitor; jocul este un întreg univers cu șanse sau riscuri".

Dicționarul de simboluri

Codrin Tudor Onofraș